

EUROOPA KOHTU OTSUS

1. oktoober 1987*

[...]

Reisibürood – Allahindluste tegemise seadusjärgne keeld

Kohtuasjas 311/85,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Rechtbank van Koophandel te Brusseli esitatud taotlus, millega soovitakse nimetatud kohtus pooleli olevas menetluses järgmiste poolte vahel:

VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus

ja

VZW Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten

eelotsust EMÜ asutamislepingu artiklite 30 ja 34 ning artikli 85 lõike 1 tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president Lord Mackenzie Stuart, kodade esimehed T. F. O' Higgins ja F. Schockweiler, kohtunikud G. Bosco, O. Due, U. Everling, K. Bahlmann, R. Joliet ja J. C. Moitinho de Almeida,

kohtujurist: C. O. Lenz,

kohtusekretär: vanemametnik H. A. Rühl,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

põhikohtuasja hageja VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus, esindaja: advokaat F. Van Bellinghen, Antwerpen,

põhikohtuasja kostja VZW Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten, esindaja: advokaat H. Ketsman, Brüssel,

Belgia valitsus, esindaja: transpordiminister, keda abistab advokaat E. Marissens, Brüssel,

Prantsusmaa valitsus, esindaja: G. Guillaume ja tema asendaja R. Abraham,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

Iirimaa valitsus, esindaja *Chief State Solicitor* L. J. Dockery, keda abistab SC J. Cooke,

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: peaõigusnõunik B. Van der Esch ja õigustalituse ametnik L. Gyselen,

võttes arvesse kohtuistungit ja lisaks 5. novembri 1986. aasta kohtuistungit ettekannet,

olles 16. detsembri 1986. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi arvamuse,

on teinud järgmise

otsuse

[...]

1. Rechtbank van Koophandel te Brussel on esitanud 12. juuli 1984. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. oktoobril 1985, Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel kolm eelotsuse küsimust asutamislepingu artiklite 30 ja 34 ning artikli 85 lõike 1 tõlgendamise kohta.
2. Need küsimused tõstatati Vereniging van Vlaamse Reisebureaus (Flaami reisibüroode ühendus, edaspidi „Vereniging“) poolt Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten'i (kohalike ja piirkondlike avalik-õiguslike talituste sotsiaaltalitus, edaspidi „Sociale Dienst“) vastu kaubandustavasid käsitleva 14. juuli 1971. aasta seaduse artikli 55 alusel algatatud menetluses, milles nõutakse, et Sociale Dienst'il keelataks teha klientidele allahindlusi, mis on vastuolus reisibüroode kaubandustavade eeskirjadega, mis on ette nähtud 30. juuni 1966. aasta kuningliku dekreediga (Belgisch Staatsblad, 27.7.1966) artikliga 22.
3. Kohtuistungit ettekandes on esitatud kohtuasja asjaolud, menetluse käik ja vastavalt Euroopa Ühenduste Kohtu põhikirja käsitleva protokollile 20 esitatud märkused, mida on käesolevas kohtuotsuses nimetatud või arutatud üksnes niivõrd, kui see on vajalik Euroopa Kohtu põhjenduste esitamiseks.
4. Põhikohtuasja kostja Sociale Dienst on asutatud Bijzonder Kinderbijslagfonds'i poolt (peretoetuste erifond) ning tal on muu hulgas ülesanne tegutseda kohalike ja piirkondlike avalik-õiguslike talituste töötajate reisibüroona. Selle volituse raames pakub Sociale Dienst neile isikutele reisikorraldajate korraldatud reisidelt allahindlusi, andes neile täielikult või osaliselt edasi vahendustasu, mis tavaliselt makstakse reisibüroole.
5. 30. juuni 1966. aasta kuningliku dekreediga artiklis 22, mida on Verenigingi väitel põhikohtuasja puhul rikutud, on sätestatud järgmine:

„(Reisibüroona tegutsemise) litsentsi omanik peab:

- 1) *Oma klientide puhul:*

[...]

b) järgima kokkulepitud või seadusega nõutud hindu ja tasusid;

[...]

2) *Teenusepakkujate puhul:*

a) järgima kokkulepitud või seadusega nõutud hindu ja tasusid;

[...]

d) järgima kokkulepitud keeldu jagada klientidega vahendustasusid;

3) *Teiste reisibüroode puhul:*

Hoiduma tegudest, mis on vastuolus ausate kaubandustavade ja millega suunatakse või üritatakse suunata kõrvale nende kliente või teatava büroo kliente, kahjustatakse või üritatakse kahjustada nende mainet või üldisemalt sekkutakse või üritatakse sekkuda nende suutlikkuse konkureerida.

Järgmised teod on vastuolus ausate kaubandustavade ja millega suunatakse või üritatakse suunata kõrvale nende kliente või teatava büroo kliente, kahjustatakse või üritatakse kahjustada nende mainet või üldisemalt sekkutakse või üritatakse sekkuda nende suutlikkuse konkureerida:

[...]

e) kokkulepitud või seadusega nõutud hindade ja tasude eiramine;

f) vahendustasude jagamine, allahindluste ning mis tahes muude kaubandustavade vastuolus olevate soodustuste tegemine;

[...]“.

6. 1966. aasta kuninglik dekreet, mille artiklit 22 käsitletakse, on võetud vastu koosõlas reisibüroode tegevust käsitleva 21. aprilli 1965. aasta seaduse (*Belgisch Staatsblad*, 1.6.1965) artikli 5 lõikega 2, mille kohaselt võib kuningas sätestada kaubandustavade eeskirju. Selles seaduses on muuhulgas sätestatud, et reisibüroona tegutsemiseks peab olema litsents (artikli 1 lõige 1). Litsentsi võib ära võtta, kui artikli 5 lõike 2 kohaselt sätestatud kaubandustavasid ei ole järgitud või enam ei järgita (artikli 6 lõige 1). Litsentside äravõtmist reguleerivad eeskirjad on sätestatud 1966. aasta kuningliku dekreediga artikli 18 lõikes 1.

7. Kuna 1966. aasta kuningliku dekreediga artiklis 22 sätestatud kaubandustavade eeskirjade eiramine on artikli 22 lõike 3 teise lõigu kohaselt tunnistatud „ausate kaubandustavade vastuolus olevaks teoks“, kohaldatakse selle suhtes kaubandustavasid käsitleva 14. juuli 1971. aasta seaduse artiklis 54 sätestatud keeldu, ning seepärast võib selle suhtes esitada kõnealuse seaduse artikli 55 kohase lõpetamist taotleva ennetava hagi. Sellise hagi võib esitada mitte üksnes asjaomane isik, vaid seda võib teha ka „küsimusega seotud juriidilisest isikust kutseühingu taotlusel“ (artikli 57 esimene lõik).

8. Artikli 55 kohase lõpetamist taotleva ennetava hagi raames leidis Rechtbank van Koophandel te Brusseli asepresident esialgse menetluse käigus, et pooleliolevas vaidluses tekkisid teatavate ühenduse õiguse sätete tõlgendamise küsimused, ning otsustas seepärast menetluse peatada ja edastada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„A) Kas Belgia 30. juuni 1966. aasta kuningliku dekreeedi artikli 22 lõike 3 punktid e ja f, milles on sätestatud, et heakskiidetud reisibüroo (s.t reisibüroo, millel on 21. aprilli 1965. aasta seaduses sätestatud luba) puhul on vastuolus ausate kaubandustavadeaga:

1) pakkuda muid hindasid ja tariife kui kokkulepitud või seadusega kehtestatud hinnad ja tariifid,

2) jagada vahendustasusid, teha allahindlusi või pakkuda muus vormis eeliseid tingimustel, mis on vastuolus tavadeaga,

on kooskõlas EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõikega 1, eelkõige, kui ilmneb, et ausate kaubandustavadega vastuolus olevad teod on keelatud kaubandustavasid käsitleva Belgia 14. juuli 1971. aasta seaduse artikliga 54?

B) Kas nende sätete põhjal on reisibüroode sõlmitud kokkulepped kooskõlas EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõikega 1?

C) Kas eespool nimetatud Belgia siseriiklike õigusnormide sätted ja nende rakendamisel sõlmitud kokkulepped on kooskõlas EMÜ asutamislepingu artiklitega 30 ja 34?

Küsimus A

9. Kuigi esimeses küsimuses viidatakse selgelt üksnes asutamislepingu artikli 85 lõikele 1, tuleb mõista, nagu Belgia ja Prantsusmaa valitsused ja komisjon on soovitanud, et sellega soovitakse teha kindlaks, kas liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt nõutakse reisibüroodelt reisikorraldajate kehtestatud hindade ja tariifide järgimist, keelates neil selliste reiside müügil jagada oma klientidega vahendustasusid ning teha klientidele allahindlusi ning pidades selliseid tegusid ausate kaubandustavadega vastuolus olevaks, ei ole kooskõlas liikmesriikide kohustustega tulenevalt EMÜ asutamislepingu artiklist 5 koostoimes artikli 3 punktiga f ning artiklist 85.

10. Nagu Euroopa Kohus on korduvalt sedastanud (vt viimasena 30. aprilli 1986. aasta otsust liidetud kohtuasjades 209–213/84: *Ministère public v. Asjes*, EKL 1986, lk 1425), et kuna on tõsi, et asutamislepingu artiklites 85 ja 86 käsitletakse ettevõtjate käitumist ning mitte liikmesriikide õigusnorme, on asutamislepinguga siiski kehtestatud liikmesriikide kohustus mitte võtta vastu ega jätta kehtima meetmeid, mis võivad kahjustada nende sätete kehtivust. Euroopa Kohus on sedastanud, et sellise olukorraga oleks tegemist eelkõige, kui liikmesriik nõuaks või soodustaks artikliga 85 vastuolus olevate kokkulepete, otsuste või kooskõlastatud tegevuse vastuvõtmist või suurendaks nende mõju.

11. Et vastata vajalikul viisil siseriiklikule kohtule, tuleb esiteks määrata kindlaks, kas Euroopa Kohtule esitatud dokumentidest selgub selliste kokkulepete, otsuste või kooskõlastatud tegevuse olemasolu eelotsuse küsimuses käsitletud valdkonnas, ning seejärel määrata kindlaks, kas selliste sätete, nagu käsitletavat Belgia õiguse sätteid, eesmärk on suurendada selliste kokkulepete, otsuste või kooskõlastatud tegevuse mõju või kas neil on selline mõju.

12. Euroopa Kohtule esitatud dokumentidest on näha, et Belgia õiguse sätteid on osa struktuurist, mis hõlmab eri tasandil kokkuleppeid, millega kohustatakse reisibüroosid järgima reisikorraldajate kehtestatud reisihindu.

13. Esiteks on Belgische Beroepsvereniging voor Reisbureaus (Belgia reisibüroode liit, edaspidi „BBR“) võtnud komisjoni esitatud vaidlustamata teabe kohaselt vastu oma liikmetele kohustusliku tegevusjuhendi. Selle juhendi artiklis 22, mille sisu on liidetud ka 30. juuni 1966. aasta kuningliku dekreeidi artiklile 22, mida põhikohtuasja puhul arutatakse, on käsitletud vahendustasu jagamist klientidega ja neile keelatud allahindluste või kaubandustavade vastuolus olevate allahindluste tegemine, kuna see on kõlvatu konkurents.

14. Teiseks selgub komisjoni esitatud teabest ka see, et 1975. aastal sõlmiti BBRis raamleping, milles käsitleti BBRi kuuluvate reisibüroode nõukogu ja rühma tellimuslendude korraldajate koostööd. Selle kokkuleppe artikli 8 punktis b on sätestatud, et reisibüroo ei või mingis vormis edastada osa vahendustasust kolmandale isikule ning peab järgima korraldaja sätestatud hinna- ja müügitingimusi.

15. Seoses reisikorraldajate ja reisibüroode vaheliste lepinguliste suhetega on Belgia valitsuse märkustele lisatud standardlepingu koostöö üldtingimuste punktis 1 sätestatud, et reisikorraldaja „võib keelduda müümast [reise] büroodele, kes keelduvad järgimast kaubandustavade eeskirju ning käituvad vastuolus õigusnormide mõttega“. See säte võimaldab reisikorraldajatel tühistada oma kokkulepped reisibüroodega, kes ei järgi nende suhtes kohaldatavaid kaubandustavade eeskirju, sh eeskirju, mille kohaselt keelatakse vahendustasude jagamine ja allahindluste tegemine.

16. Sellise teguviisi ärahoidmiseks ettenähtud kokkulepete süsteemi olemasolu kinnitab ka põhikohtuasja puhul arutatava 30. juuni 1966. aasta kuningliku dekreeidi artikkel 22. Artikli 22 lõike 2 punktis d, mis käsitleb reisibüroo kohustusi „seoses teenusepakujatega“, on sätestatud, et büroo peab „järgima kokkulepitud keeldu jagada vahendustasusid klientidega“.

17. Seepärast tuleb Euroopa Kohtule kättesaadavate dokumentide põhjal teha järeldus, et reisibüroode tegevuse suhtes kehtivad nii reisibüroode endi kui ka reisibüroode ja reisikorraldajate vahel kokkulepped, mille eesmärk on kohustada reisibüroosid järgima reisikorraldajate kehtestatud reisihindu ning millel on selline mõju. Selliste kokkulepete eesmärk ja mõju on piirata reisibüroodevahelist konkurentsi. See tähendab, et nendega takistatakse reisibüroodel konkureerimast hindade puhul, otsustades omal algatusel anda oma klientidele edasi osa neile makstavast vahendustasust.

18. Lisaks võivad sellised kokkulepped mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust mitmes küsimuses. Esiteks võivad ühes liikmesriigis tegutsevad reisibürood müüa reise, mille on korraldanud teistes liikmesriikides asuvad reisikorraldajad. Teiseks võivad sellised bürood müüa reise klientidele, kes asuvad teises liikmesriigis. Kolmandaks toimuvad kõnealused reisid sageli teistesse liikmesriikidesse.

19. Belgia valitsus eitas, et artikli 85 lõiget 1 võib kohaldada reisikorraldaja ja reisibüroo vahelise suhte puhul, väites, et see on esindatava ja esindaja vaheline suhe. Reisibürood tuleb seetõttu pidada reisikorraldaja täiendavaks organiks. Belgia valitsus rõhutas selle argumendi toetamiseks, et reisibüroo ei sõlmi klientidega lepinguid enda nimel, vaid asjaomast reisi korraldava reisikorraldaja nimel.

20. Siiski tuleb sellist reisibürood, millele siseriiklik kohus on viidanud, käsitleda sõltumatu büroona, kes osutab teenuseid täiesti sõltumatult. Ta müüb suure hulga eri reisikorraldajate korraldatud reise ning reisikorraldaja müüb reise väga suure hulga büroode kaudu. Vastupidiselt Belgia valitsuse väidetele ei või reisibürood käsitleda täiendava organina, mis on reisikorraldaja ettevõtja lahutamatu osa.

21. Neist kaalutlustest järeldub, et sellised kokkulepped nagu põhimenetluses arutatav kokkulepe ei ole asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 kooskõlas.

22. Tuleb otsustada, kas sellised sätted, mida siseriiklik kohus arutab, on selles kontekstis sellised, et suurendavad reisibüroode ja reisikorraldajate vaheliste kokkulepete mõju.

23. Esiteks, muutes algselt lepingulise keelu õigusnormiks, suurendab selline säte nagu 1966. aasta kuningliku dekreediga artikli 22 kõnealuse pooltevahelise kokkuleppe mõju, kuna see eeskiri muutub alaliseks ning pooled ei saa seda enam tühistada. Käsitledes teiseks kokkulepitud hindade ja tariifide või klientidega komisjonitasude jagamise keelu eiramist kaubandustavade vastuolus olevana, on reisibüroodel, kes järgivad kokkulepitud kaubandustavade eeskirju, võimalik esitada lõpetamist taotlev ennetav hagi reisibüroode vastu, kes ei ole kokkuleppe osalised ega täida neid eeskirju. Kolmandaks on nii kokkulepete osaliste kui ka kolmandate isikute puhul reisibüroona tegutsemise litsentsi äravõtmise võimalus kokkulepitud kaubandustavade eeskirjade eiramise korral väga tõhus sanktsioon.

24. Siseriikliku kohtu esitatud küsimusele A tuleks seega vastata, et liikmesriigi õigusnormid, millega nõutakse, et reisibürood järgiksid reisikorraldajate kehtestatud hindu ja tariife, ning keelatakse oma klientidega jagada selliste reiside müügi puhul makstavaid vahendustasusid või teha klientidele allahindlusi ning peetakse selliseid tegusid ausate kaubandustavade vastuolus olevaks, ei ole kooskõlas liikmesriikide kohustustega, mis tulenevad EMÜ asutamislepingu artiklist 5 koostoimes artikli 3 punktiga f ning artiklist 85, kui selliste siseriiklike õigusnormide eesmärk või mõju on artikliga 85 vastuolus olevate kokkulepete, otsuste või kooskõlastatud tegevuse mõju suurendamine.

Küsimus B

25. Selles küsimuses soovib siseriiklik kohus teha kindlaks, kas kõnealused reisibüroode sõlmitud kokkulepped on asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 kooskõlas.

26. Kuigi siseriiklik kohus ei ole täpsustanud, millistele reisibüroode sõlmitud kokkulepetele ta viitab, võib eeldada põhikohtuasja põhjal, et ta peab silmas kokkuleppeid, mida on arutatud menetluse jooksul ja millele on viidatud eespool seoses esimese küsimuse vastusega.

27. Kuna on juba määratud kindlaks, et sellised kokkulepped ei ole artikli 85 lõikega 1 kooskõlas, ei pea küsimusele B eraldi vastama.

Küsimus C

28. Selles küsimuses küsib siseriiklik kohus, kas sellised sätted, nagu arutatakse Belgia õiguse sätteid, ning sellised kokkulepped, mis on sõlmitud reisibüroode vahel ning reisibüroode ja reisikorraldajate vahel, on asutamislepingu artiklitega 30 ja 34 kooskõlas.

29. Artiklid 30 ja 34 kuuluvad asutamislepingu I jaotise alla, milles käsitletakse kaupade vaba liikumist. Neis on sätestatud, et impordi ja ekspordi koguselised piirangud ning kõik samaväärse toimega meetmed on liikmesriikide vahel keelatud.

30. Kuna asutamislepingu artiklid 30 ja 34 on seotud üksnes avalik-õiguslike meetmetega ning mitte ettevõtjate käitumisega, tuleb arutada üksnes põhimenetluses käsitletavate siseriiklike õigusnormide kokkusobivust.

31. Selliste siseriiklike õigusnormide eesmärk ega mõju ei ole liikmesriikidevahelise kaupade liikumise piiramine.

32. Reaside müük on teenuste osutamine ja mitte kaupade müük, olenemata äritegevuse käigus kasutatavatest terminitest. Sellest võib järeldada, et arutatavaid Belgia õiguse sätteid ei saa pidada artikliga 30 või 34 vastuolus olevaks.

33. Siseriikliku kohtu esitatud küsimusele C tuleb seega vastata, et sellised liikmesriigi õigusnormid, millele on viidatud esimese küsimuse vastuses, ei ole vastuolus asutamislepingu artiklitega 30 ja 34.

Kohtukulud

34. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Belgia, Prantsusmaa ja Iirimaa valitsuse ning Euroopa Ühenduste Komisjoni kulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse nimetatud kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates Rechtbank van Koophandel te Brussel'i asepresidendi poolt 12. juuli 1984. aastal määrusega esitatud küsimustele, otsustab:

1) Liikmesriigi õigusnormid, millega nõutakse, et reisibürood järgiksid reisikorraldajate kehtestatud hindu ja tariife, ning keelatakse oma klientidega jagada selliste reiside müügi puhul makstavaid vahendustasusid või teha klientidele allahindlusi ning peetakse selliseid tegusid ausate kaubandustavade vastuolus olevaks, ei ole kooskõlas liikmesriikide kohustustega, mis tulenevad EMÜ asutamislepingu artiklist 5 koostoimes artikli 3 punktiga f ning artiklist 85, kui selliste siseriiklike õigusnormide eesmärk või mõju on artikliga 85 vastuolus olevate kokkulepete, otsuste või kooskõlastatud tegevuse mõju suurendamine.

2) Esimese küsimuse vastuses osutatud liikmesriigi õigusnormid ei ole vastolus asutamislepingu artiklitega 30 ja 34.

Mackenzie Stuart

O'Higgins

Schockweiler

Bosco

Due

Everling

Bahlmann

Joliet

Moitinho de Almeida

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 1. oktoobril 1987. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

P. Heim

A. J. Mackenzie Stuart